

Lintere bann serser alman pou bann etid kreol morisien

Boukou Morisien kapav pa bokouran, me alor mem ki pena okenn lang kreol abaz alman dan lemond (pou sinp rezon ki Lalmagn pa finn partisip dan bann lanrepriz kolonizasyon eropeen kot finn ena lesklavaz ek latret negriyer), bann serser alman finn zwe enn gran rol dan devlopman ek evolision bann etid kreol ziska ler. Nou pou rapel, par exanp, ki se enn lingwis romanis alman, Hugo Schuchardt, ki finn zet pou premie fwa, dan bann lane 1880, enn baz siantifik solid pou ki kreolistik, antan ki enn disiplin siantifik, pran nesans. Dayer pan-

dan sa peryod-la, li pou antretein enn korespondans siantifik konstan ek lingwis morisien, Charles Baisac, ki ti deza renome dan bann serk intelektuel eropeen pou deskripsion ki li ti fer lor Kreol Morisien an 1880.

Depi sa bann lepok-la, bann serser alman finn kontign interes zot ek bann lang kreol dan Losean Indien, avek souvan, enn laksan partikilie lor Kreol Moris. Dan nimero *Anou Koz Parol* zordi, nou pe prezant, dan enn form rezime, seki trwa ladan finn dir lor sa size-la dan kad enn kolok ki

ti ena lie Lotris (dan lavil Vienn) an Desam 2019. Sa trwa serser-la, ki reprezant trwa zenerasyon diferan, apel: Peter Stein, Sibylle Kriegel ek Magnus Fischer.

Peter Stein ti fer so tez Doktora dan bann lane 1970 lor sitiasion bann lang dan Moris. Isi, li pe donn, sou form enn temwani, enn ti apersi lor peizaz langaz ki ti ena dan pei sa lepok-la. Sibylle Kriegel, dan so kote, ti soutenir so tez an 1994 lor tit: "*Diatheesen im Mauritius - und Seychellen Kreol*". So reflexion isi akse lor inflians gramatikal ki Kreol

finn ena lor Bhojpuri ek *vice-versa*. Magnus Fischer, dan enn lot kote, pe prepar enn Doktora aktielman lor Kreol Morisien dan Canada. Ena detrwa lane, li finn fer enn staz Liniversite Moris dan etid kreol. Non-selman li finn resi aprann koz Kreol an zis detrwa mwa (ziska donn enn interview an Kreol enn zournalis), me an 2016, li finn mem pibly enn liv (an kolaborasyon avek Sarah Lehwald ek Oswald Michel), lor Kreol Morisien. So tit se "*Ki pe dir: Sprachführer Mauritius-Kreol*".

PROF. ARNAUD CARPOORAN

Evolision bann lang dan Moris ant 1944 ek zordi

PETER STEIN, Profeser retirete, Lalmagn

Dan bann lane 1975, mo finn fer bann resers, dan kad mo tez Doktora, lor lefet ki bann Morisien koz plizier lang ek, an 1982, mo finn piblye enn liv, "*Connaissance et emploi des langues à l'île Maurice*". Mo resers ti baze lor plizier tip dokiman ek notaman bann resansman ki remont ziska 1944. Sa bann dokiman ofisiel la ek mo sezour dan Moris permet mwa zet enn koudye istorik lor tretman ofisiel bann lang ek zot evolision dan Moris.

1° Ki kalite kestion ti pe demande lor bann lang dan resansman?

Avan 1944, pa ti ena okenn kestion lor lang ki bann Morisien ti pe koze, me apartir sa lane-la, enn premie kestion aparet lor lang ki dimounn normalman servi dan zot lakaz. An 1952, de lezot kestion azoute: enn kestion lor lang materiel (ki pou pli tar apel 'ancestral') ek enn lot lor enn deziem lang ki koze dan lakaz.

2° Ki bann lang ki ti (re) prezante dan bann tablo resansman?

An 1944, nou retrouv Angle, Franse, Hindi ek Sinwa me osi Kreol. Li inportan souligne ki, dan sa lepok-la, Kreol ti konsidere kouma enn lang zis dan kad resansman. An 1952, bann tablo resansman komans inkli Tamil, Telegou, Goujrati ek Ourdou. Marathi, li, aparet an 1962, me Bhojpuri pa pou inkli avan 1983! Ek so inklizyon fer dapre mem kondision ki Kreol: setadir ki Bhojpuri ti konsidere kouma enn lang zis dan kad resansman.

3° Kouma bann lang finn evolue dan Moris?

Remark principal konsern ogmantasion konsiderab nonb

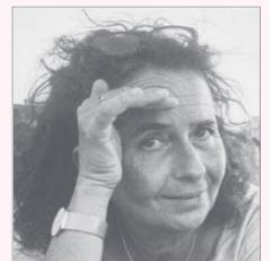
dimounn ki deklar koz Kreol, alor ki kantite dimounn ki koz bann lang sorti depi Lenn ouswa Lasinn finn bien diminie. Kan mo ti res dan Moris pou fer bann lanket pou mo tez, finn gagn 46 banane, mo ti zween boukou dimounn ki ti kapav koz sink lang. Zordi, li enn zafer rar! Li pou enn pert enorm si bann lang disparat dan Moris ek li paret inportan prezerv sa leritaz-la ek pratik sa bann lang-la dan bann fami ek sirtou avek bann zenn.

Vwayaz bann mo...

Dan lemond zordi, plirilingwism enn reg e non pa enn eksepsion ek enorm rises lingwistik ki Moris ena, li enn zoli ilustrasion pou montre sa. Preske tou Morisien koz Kreol ek konpran ek ekir Franse, souvan ouisi Angle ek dapre resansman 2011, plis ki 5% popilasion Moris koz Bhojpuri kot zot. Dan sa kontext-la, li vinn extra interesan etidie linfians ki bann lang ena ant zot. Dan komunikasion ki mo ti prezante pou Kolok lor Moris, e ki apel "*Copies morphosyntaxiques du bhojpouri en créole mauricien*", mo finn esey montre ki pa zis Bhojpuri ki, depi so larive dan Moris apartir lamwatie 19em siek, ki finn sibir bann linfians lang kreol, me ki linvers osi vre. Nou retrouv boukou mo Bhojpuri dan Kreol, me ena ouisi enn bann tras ki bien pli difisil pou repere parski zot konsern grammer. Mo finn etidie de ti-mo gramatikal, "depi" ek "ar". Biensir, mo "depi" vinn depi prepozision franse "*depuis*", me, pou sertain dimounn, li paret ki so fonksionnan dan Kreol rapel zot plito mo "*se*" dan Bhojpuri. Pou mo "ar", li ankor pli konplex: nou retrouv tras prepozision franse "*avec*", wi, me li ouisi enn eleman ki

permet relie de nom dan Bhojpuri e ki koresponn apere ar mo "*et*" dan Franse. Enn indis an faver sa ipotез-la se lefet ki Kreol Seselwa, ki pourtan bien pros ek Kreol Morisien, pa konn sa mo "ar" la. Ki mo anvi montre avek sa bann resers-la? Enn zafer bien sinp: nou, ki nou lingwis ou pa, pa konsian ditou lefet ki bann mo ki nou servi dan nou kotidien, finn vwayaz dan letan ek dan lesplas, ek ki zot ena zot prop zistwar pasionan pou rakonte.

SIBYLLE KRIEGEL, Liniversite Aix-en-Provence, Lafrans (tradikcion depi Franse par Kimberly Oxide)

Bann tandans Kreol Morisien dan Canada

Liniversite Brem dan Lalmagn finn lans enn gran proze resers ki apel "Bann langaz kreol dan bann diaspora" dan lobzektif analiz stati ek valer idantiter sertain lang kreol kan zot pe evolue andeor zot teritwar lorizinn ek dan bann milie ki mari sanz-sanze ek diversifie. Pou prepar mo tez Doktora, mo finn swazir pou konsantre lor sitiasion Kreol Morisien dan Canada.

Sitiasion bann lang dan Moris deza konplex ek, pou azout lor-la, nou remarke ki souvan ena enn lekar ant fason enn Morisien servi plizier lang ek fason ki li reprezant limos so

prop plirilingwism. Pou pran enn lexanp sinp, boukou Morisien mazine ki zame zot pa koz plizier lang anmetan (apel sa enn konsepsion 'aditif' plirilingwism), alor ki an realite zot ena enn repertwar lingwistik ki permet zot konpran ek servi bann mo ek striktir enn ta langaz (apel sa plirilingwism integratif). Ena osi boukou ka ibridite lingwistik kot li pa fasil idantifie ki lang ki pe koze.

Mo bann resers pe montre ki kan bann Morisien emigre dan Canada, zot realize ki Angle ek Franse ki koze laba pa parey e ki zot nepli kapav servi zot repertwar lingwistik kouma

zot ti abitie fer li dan Moris. Ankor plis parksi dan enn nouvo sosiete kot ena boukou migran depi diferan lorizinn, zot bizin renegosie zot prop lidantite. Mo finn ouisi trouve ki kan lwin ar Moris, Kreol Morisien gagn enn rol bien inportan pou boukou expatrie morisien dan Canada. Sa bann-la pa remark zot prop ibridite lingwistik kan zot koz Kreol. Be selma zot zot zanfan koz Kreol, deswit zot remark li. Sak zenerasion ena enn latitud diferan vizavi Kreol ek ena sertain ki pe komans lite pou ki zot langaz ancestral, setadir Kreol Morisien, pa disparat dan diaspora.

MAGNUS FISCHER, Liniversite Brem, Lalmagn & Liniversite Vienn, Lotris